

Z NPR Adršpašsko-teplické skály

Foto Jiří Malík

CHKO Broumovsko dvacetiletá

*Hana Heinzlová, Petr Kuna, Petr Köppl, Jiří Spíšek,
Karolína Semeráková, David Velehradský*

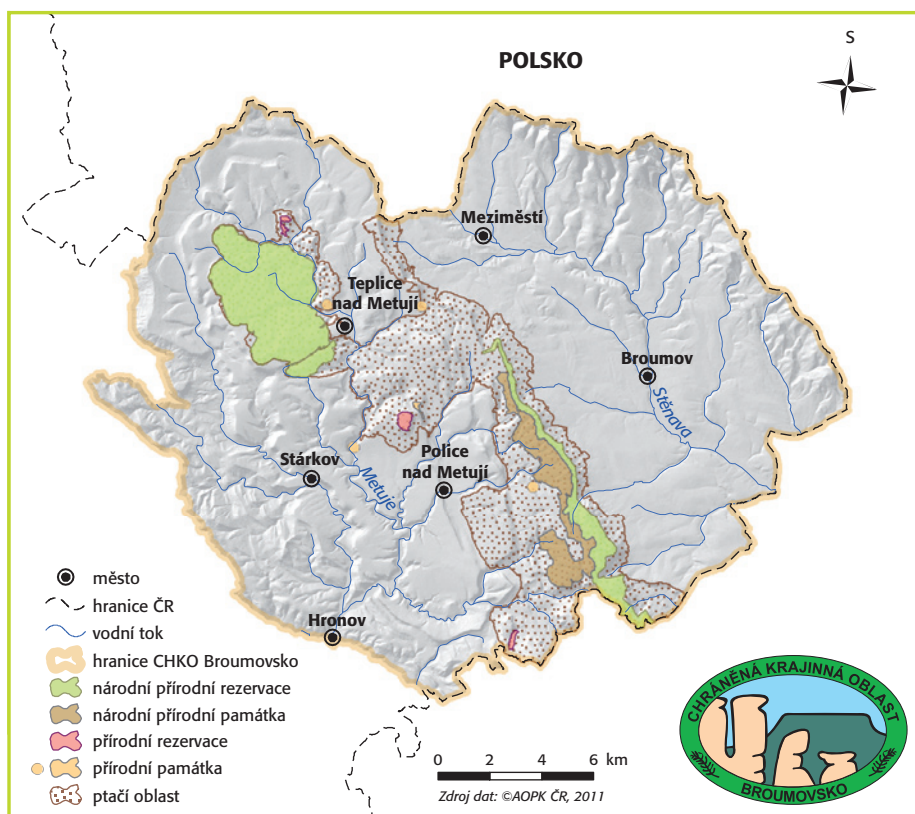
Chráněná krajinná oblast Broumovsko je úchvatným krajem na pomezí horstev, kultur, krajín a lidských srdcí, nacházejícím se v severovýchodním koutu Čech – mezi Orlickými horami, Krkonošemi a územím polského Kladska.

Jedna z 25 CHKO České republiky v roce 2011 oslaví již dvacet let od svého vzniku. Zdejší krajina, pod kterou v hloubce Polické křídové pánve proudí nejčistší voda, je malebná i plná kontrastů, zabydlená a obhospodařovaná. Jedinečnost Broumovska souvisí s pestrými historiemi geologickou i pohnutou historií lidských pokolení. Je krajem říček a lánových vesnic mezi ostrovy skalnaté divočiny. Zdejší církevní i lidové stavby jsou v architektuře pojmem. Proslulé druhohorní pískovce Broumovska jsou obroubeny svědky prvohorních časů: na severu strmými vyvěřelými kužely Javořích hor a na jihozápadě hřbetem hor Jestřebích.

Chráněná krajinná oblast Broumovsko byla zřízena v roce 1991 na ploše 430 km². Nevyznámá velkým počtem maloplošných zvláště chráněných území. Neobvyklá je ale rozloha některých z nich.

Magnetem, nejcennějším i nejkřehčím klenotem Broumovska jsou skalní města kvádrových pískovců. Jsou významná celkovou rozlohou přes 30 km², reliéfem s převýšením skal až 100 m i inverzním klimatem, umožňujícím existenci vzácné květeny a zvířeny.

Národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály patří se svými 17 km² k největším územím s pískovcovým reliéfem ve střední Evropě. Stejně ochrany požívají i Broumovské stěny, oddělující náhlým vzednutím Broumovskou kotlinu od Polické vrchoviny. Nedávno byla část hřebene stěn vyhlášena jako národní přírodní památka Polické stěny. Zejména první z uvedených území patří zároveň k nejnavštěvovanějším přírodním lokalitám v ČR. Po dvou zdejších turistických okruzích proudí každoročně stovky tisíc návštěvníků. Hojně navštěvovaná je také národní přírodní památka Babiččino údolí o rozloze 333 ha, která leží mimo území vlastní CHKO. Jde o území s částečně zachovanými suťovými a lužními lesy a dalšími společenstvy i zajímavými geologickými fenomény.

Neživá příroda Broumovska

V celém území jsou v různých hloubkách uloženy sedimenty karbonského a permského stáří, které se na povrchu často projevují svým výrazným červeným zbarvením. Mezi vrstvami tvořenými různě zrnitými pískovci, prachovci, slepenci a arkózami je možno nalézt sloje uhlí i araukarity (zkamenělé kmeny pravěkých rostlin). Tyto horniny budují podloží Jestřebích hor i ploché krajiny v okolí Broumova, která je intenzivně využívána k zemědělské činnosti. Období permu je významné i intenzivní vulkanickou činností, která se na Broumovsku projevila zejména výlevy rhyolitů, ignimbritů a melafyrů i ukládáním vrstev sopečných tufů. V těchto horninách, např. v Javořích horách, se nacházejí mineralogicky velmi zajímavé geody, vyplněné ametysty, acháty, karneoly a dalšími minerály. Ve střední části CHKO jsou uloženy sedimenty teplého křídového moře, především pískovce a opuky s výskytem zkamenělin drobných mořských živočichů. Právě díky těmto horninám, které byly zemskými pohyby vyzdviženy, rozlámány a následně podléhaly dlouhodobému zvětrávání a erozi, vznikl pro Broumovsko charakteristický unikátní reliéf. V pískovcích byly vymodelovány typické tvary zdejších skalních

Přehled maloplošných zvláště chráněných území (MZCHÚ) v CHKO Broumovsko

Kategorie MZCHÚ	Název	Výměra (ha)	Charakteristika
Národní přírodní rezervace	Adršpašsko-teplické skály	1 712,66	Rozsáhlé území kvádrových pískovců. Skalní města s převýšením až 100 m se specifickými rostlinnými a živočišnými společenstvy. Pestrý a dynamický skalní reliéf s výraznou teplotní inverzí a výskytem glaciálních reliktních borů, fragmenty podmáčených a rašelinných smrčů a zbytky bučin. Bohatá bryoflora.
Národní přírodní rezervace	Broumovské stěny	558,42	Území kvádrových pískovců a na ně vázaných specifických přirozených a polopřirozených rostlinných a živočišných společenstev. Dochovány i přírodě blízké lesy: fragmenty smrkových borů a jedlin, jedlové a klenové bučiny.
Národní přírodní rezervace	Polické stěny	685,71	Území kvádrových pískovců a na ně vázaných fragmentů specifických přirozených a polopřirozených rostlinných a živočišných společenstev. Dynamický skalní reliéf ve výškovém rozpětí 440–740 m n. m.
Národní přírodní památka	Babiččino údolí (mimo CHKO)	333,14	Komplex přírodě blízkých lesů (suťové lesy a luhy) a lučních společenstev v nivě Úpy. Významná je fauna měkkýšů nebo výskyt prameništ s tvorbou pěnovec.
Přírodní rezervace	Farní stráž	13,68	Jedlové a klenové bučiny s typickou květenou a zvířenou. Balvaniště a skalní výchozy a na ně vázaná společenstva.
Přírodní rezervace	Křížová cesta	13,72	Území kvádrových pískovců, významné formy pseudokrasu, přírodě blízký lesní ekosystém.
Přírodní rezervace	Ostaš	30,30	Území kvádrových pískovců na vrcholu stolové hory, zbytky přírodě blízkých ekosystémů.
Přírodní památka	Borek	4,67	Geomorfologicky zajímavé území kvádrových pískovců s fragmenty na ně vázaných biocenóz.
Přírodní památka	Kočí skály	8,26	Území kvádrových pískovců, přírodě blízká společenstva borů.
Přírodní památka	Mořská transgrese	0,85	Geotop – geologické souvrství dokládající transgresi moře přes sedimenty triasu.
Přírodní památka	Pískovcové sloupky	0,63	Geotop, suťový svah a jeho společenstva.
Přírodní památka	Šafránová stráž	0,27	Druhově bohatá louka s populací šafránu bělokvětého (<i>Crocus al biflorus</i>).

Trvalý skap vody do kořenového vlášení stromů podmiňuje v pseudokrasových jeskyních vznik tzv. kořenových stalagmitů.

měst (Adršpašsko-teplické skály), stolových hor (Ostaš, Bor), nesouměrných hřbetů – kuest – se skalními městy (Broumovské stěny) nebo kuest se skalními výchozy opuk a slínovců (Stárkovské stráně, Kozínek).

Broumovsko je proslulé vysokými skalními věžemi a stěnami, skalními městy, hlubokými soutěskami i roklemi, kde leží sníh až do letních měsíců. K významným geomorfologickým fenoménům této oblasti patří tzv. pseudokrasový reliéf s rozsedlinovými a puklinovými systémy, suťovými jeskyněmi a hlubokými propastmi. Teplické skály ukrývají v blokových

sutích na dně hlubokých údolí i rozvolněných puklin mimořádně rozsáhlé systémy jeskyní. Teplická jeskyně se svou délkou 1 065 m je nejdelší pseudokrasovou jeskyní v ČR. Další jeskyně v Broumovských stěnách dosahují rovněž značných délek, např. Jeskyně Pod Luciferem je dlouhá 400 m. Zajímavým biospeleologickým fenoménem, poprvé popsáným právě v této oblasti, jsou tzv. kořenové tvary. Krápníků podobné tvary (stalagmity, stalagnáty, polštáře aj.) vznikají ve velmi specifických podmínkách suťových jeskyní a skalních převisů ze spleti jemných kořenových vláken

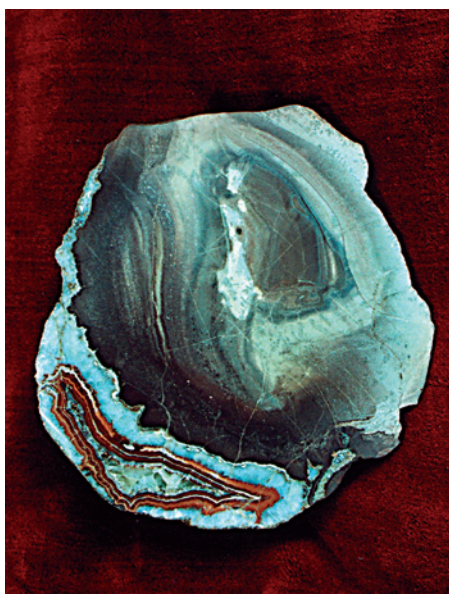
a doprovodných hub. Vlhké a chladné mikroklima kaňonů, soutěsek, puklinových systémů a jeskyní umožnilo přežití vzácných chladnomilných druhů – glaciálních reliktů.

Turisticky nejprůtlačivější jsou neobyčejné skalní útvary, jejichž vývoj trval celá tisíciletí. Homole cukru, Džbán, Milenci, Starosta se Starostovou, Eliška, Koruna či Hláška se nacházejí při okrajových partiích skalních masívů v Adršpašsko-teplických skalách. Jednotlivé skalní věže a pilíře dosahují až stometrové výšky. Broumovské stěny vynikají skalními hříby. „Rostou“ jednotlivě i ve skupinkách a jsou rozesety po celé kuestě. Skalní pilíře zde sice nedosahují takových výšek jako ty adršpašsko-teplické, ale i 60 m je úctyhodná výška. Reliéfy skal vykazují i pestrou škálu drobných forem a tvarů: skalní dutiny, výklenky, převisy, misy i voštiny. Na některých skalních stěnách a věžích lze pozorovat proželeznění. Tato impregnace oxidy železa zvyšuje odolnost pískovce proti zvětrávání a odnosu částic a vytváří neobvyklé barevné útvary a kresby.

Flóra a vegetace

Mezi botanicky nejzajímavější lokality patří zachovalé listnaté lesy, včetně suťových poloh na svazích kuest, a květnaté louky.

Existenci rostlinných druhů ve skalních oblastech určuje chudá půda, která vzniká na křemenném pískovci. Na ní se udrží vedle mechů a lišejníků porosty vřesu, brusnic, vzácně šicha černá (*Empetrum nigrum*) či omamně vonící rojovník bahenní (*Ledum palustre*). V chladných roklich rostou horské byliny: violka dvoukvětá (*Viola biflora*) nebo mléčivec alpský (*Cicerbita alpina*). Lesy ve skalách jsou pestrou mozaikou společenstev od zbytků bukových pralesů po rašelinné

**Výbrus achátu z Javořích hor
Obě fotografie Jiří Spišek**

Až devadesát metrů vysoké Chrámové stěny v Teplických skalách jsou atraktivní součástí turistického okruhu a místem, kde sokol stěhovavý několikrát úspěšně vyvedl mláďata.
Foto Jiří Malík

né smřčiny na dně roklí nebo reliktní bory na vrcholcích skal. V pískovcových oblastech Broumovska roste na 240 druhů mechorostů a 120 druhů lišejníků. Vzácné mechorosty ale nalezneme i mimo skalní města, např. na loukách. Mech srpnatka fermežová (*Hamatocaulis vernicosus*) je chráněn v evropsky významné lokalitě Řeřišný u Machova. Zdejší slatinné louky jsou už více než sto let předmětem zájmu botaniků.

Zbytky druhově bohatších lesů – acidofilní a květnaté bučiny – se nacházejí mimo skalnatá území. Nejpestřejší lesy se v CHKO Broumovsko nacházejí v evropsky významných lokalitách Stárkovské bučiny a Kozínek, v přírodní rezervaci Farní stráž a na severovýchodních svazích NPR Broumovské stěny. V těchto porostech rostou vzácné orchideje, např. okrotice bílá (*Cephalanthera damasonium*) a hlístník hnězdák (*Neottia nidus-avis*), dále lilie zlatohlavá (*Lilium martagon*), lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*) nebo měsíčnice vytrvalá (*Lunaria rediviva*).

Broumovsko je regionem s relativně vysokým podílem luk a pastvin v krajině, jejich

Rosnatka okrouhlolistá (*Drosera rotundifolia*) roste na opuštěném písničku v Březové u Broumova.

Upolín nejvyšší (*Trollius altissimus*) je našimi polskými sousedy považován za symbol zdejšího kraje a je nazýván „kladskou růží“. Foto Petr Holub

druhová rozmanitost je však oproti minulosti snížena. Pravidelnou péčí se ostrůvkovitě daří udržet zbytky pcháčových, ovsíkových, smilkových i bezkolencových luk, na nichž vyrůstají některé ohrožené druhy. Nápadné jsou svými výraznými květy vstavačovitě (*Orchideaceae*): prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*), p. bezový (*Dactylorhiza sambucina*), p. Fuchsův (*D. fuchsii*), vstavač mužský (*Orchis mascula*), vstavač osmahlý (*O. ustulata*), pětiprstka žežulník (*Gymnadenia conopsea*), vemeník dvoulístý (*Platanthera bifolia*), vemeník zelenavý (*P. chlorantha*).

Vzácná je našimi předky ceněná léčivka prharmika (*Arnica montana*). Velkými žlutými kulovitými květy upoutá upolín nejvyšší (*Trollius altissimus*). Zajímavá je drobná kapradina hadilka obecná (*Ophioglossum vulgatum*) stejně jako mnoho vzácných druhů rodu ostřice (*Carex*).

Největší počet zachovaných květnatých sušších i podmačených luk se dosud nachází na Machovsku a v celém povodí potoka Židovka. Rozsáhlejší slatinou enklávou jsou mokřadní louky u Jetřichova, kde je kromě řady druhů ostřic a některých vstavačů pozoruhodný výskyt vzácného nízkého keře, typického pro tyto biotopy, vrby rozmarýnolisté (*Salix rosmarinifolia*), dosahující výšky kolem jednoho metru. Ovsíkové louky jsou i jedním z předmětů ochrany evropsky významných lokalit Žaltman, Kozínek a Stárkovské bučiny.

Fauna a pohled do Babiččina údolí

Území Broumovska zoogeograficky patří do provincie středoevropských listnatých lesů. Populace některých vzácných živočichů jsou zachovány také díky specifickým a nepřístupným terénům pískovcových skalních měst. Příkladem může být rejsek horský (*Sorex alpinus*) i četné druhy našich netopýrů, zjištěné v NPR Adršpašsko-teplické skály. Teplotní poměry skal umožňují výskyt glaciálních reliktních jako třeba pavoučka plachetnatky pískovcové (*Batyphantes eumenis*) nebo roztoče *Rhagidia gelida*. Ozdobou regionu byli vždy dravci a sovy. Zdejší prostředí vyhledává výr velký (*Bubo bubo*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), poštolka obecná (*Falco tinnunculus*), krkavec velký (*Corvus corax*) a sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*). Zajímavostí je i skalní kolonie kavky obecné (*Corvus monedula*) v Adršpašských skalách.

Pro ochranu sokola stěhovavého a výra velkého byla v evropské soustavě chráněných území Natura 2000 vyhlášena v roce 2005 ptačí oblast Broumovsko. Zahrnuje

všechny zdejší významné pískovcové celky, které jsou pro tyto druhy ideálním životním prostředím.

Mimo vlastní skalní města lze v zachovaných fragmentech bučin nalézt také vzácnější druhy hmyzu: roháčka bukového (*Sinodendron cylindricum*), tesaříka pilunu (*Prionus coriarius*) nebo nočního motýla hranostajníka bukového (*Stauropus fagi*). V dutinách starých buků hnízdí datel černý (*Dryocopus martius*), puštlík obecný (*Strix aluco*) i sýc rousný (*Aegolius funereus*). Svá rozložitá hnízda si zde staví i největší pták

Omamně vonný vřesovcovitý keřík rojovník bahenní (*Ledum palustre*) roste na rašelinných polohách NPR Adršpašsko-teplické skály.

Obě fotografie Jiří Spíšek

žijící na Broumovsku – čáp černý (*Ciconia nigra*). Na vody Stěnavy, Metuje a některých jejich přítoků je vázána stabilizovaná populace vydry říční (*Lutra lutra*). V poslední době došlo k několika pozorováním rysa ostrovida (*Lynx lynx*). K ochraně mihule potoční (*Lampetra planeri*) jsou na národní seznam evropsky významných lokalit zařazeny části toků Metuje a Dřevíče. Motýli modrásek bahenní (*Maculinea nausithous*) a modrásek očkovaný (*Maculinea teleius*) jsou chráněni v evropsky významné lokalitě Vladivostok u Machova. Vladivostok je příkladem lokality, kde je druhová rozmanitost živočichů i rostlin evidentně důsledkem dlouhodobého hospodaření mnoha subjektů s rozdílným přístupem k managementu území.

Správa CHKO Broumovsko již pět let uplatňuje co nejpestřejší péči i v NPR Babiččino

da na Broumovsku a zajištění průchodnosti území pro tuto velkou šelmu. Složitě je také hledání vyváženého postoje k požadavku regulovat populace některých druhů, například krkavce velkého a volavky popelavé (*Ardea cinerea*) i již zmíněné vydry říční.

Osídlení a architektura

Krajina hlubokých pohraničních hvozdu – kdysi domov medvědů, vlků a rysů – byla ve 12. století obydlena jen sporadicky. Změna nastala v roce 1213, kdy král Přemysl Otakar I. daroval půdu v okolí dnešní Police nad Metují a Broumova řádu benediktinů z Břevnova. Osídlení klášterního panství probíhalo během velké vlny kolonizace v polovině 13. století. Na Policko si benediktini přivedli své poddané z vesnic ve vnitrozemí Čech, Broumovsko bylo kolonizováno ně-

sídla. Baroko se natrvalo vtisklo do výrazu krajiny svými kostely, kapličkami, křížky a alejemi podél cest. Díky objednávkám benediktinského opatství můžeme obdivovat díla stavitelů a umělců Martina Reinera, Martina Allia, Jana Brokoffa, Kryštofa a Kiliána Ignáce Dientzenhoferových.

Benediktini se při správě Broumovska řídili svým řeholním motto *ora et labora* (modli se a pracuj). Vedle zemědělství se rozvíjela řemesla, od 13. století zejména soukenictví a plátenictví. Během průmyslové revoluce v 19. století byla řemeslná výroba nahrazena výrobou průmyslovou (hlavně textilními a strojírenskými továrnami) a tvář krajiny se zásadně změnila. Železniční trať Choceň–Meziměstí spojila v roce 1875 oblast s českým vnitrozemím i s tehdejšími Pruskem.

Modrásek bahenní je chráněn v evropsky významné lokalitě Vladivostok u Machova. Na snímku je zachycen při páření.

Foto Jiří Spíšek

Barokní kostel sv. Máří Magdalény z první poloviny 18. století je výraznou dominantou obce Božanov, která se nachází pod Broumovskými stěnami na hranici s Polskem.

Foto Karolína Semeráková

údolí, která leží mimo území CHKO. Babiččino údolí, které mají Češi spjaté se životem a dílem Boženy Němcové, je extrémně turisticky navštěvovanou lokalitou, národní kulturní památkou a také rekreační oblastí města Česká Skalice. Správa zde navázala aktivní partnerství s místními samosprávami, vlastníky i nevládními organizacemi, díky kterému se podařilo skloubit různé představy o využití území. Z ochrannářského hlediska není snadné zamezit šíření expanzivních druhů a zároveň zajistit vhodný management luk, zejména s ohledem na populace modrásků. Přesto se dnes na více než stohektarové ploše daří zavádět různé formy hospodaření, a následně tak zvyšovat i druhovou pestrost.

I zoologická tematika přináší na vlastním území CHKO nové výzvy: například monitoring stavu populace vydry říční na Metují a Stěnavě a jejího vlivu na vodní faunu, získávání dalších údajů o výskytu rysa ostrovi-

meckými osadníky. Stárkovsko, Adršpašsko a Teplicko osídlily šlechtické rody, které své majetky získaly od krále za zásluhy ve vojenských taženích a službách v úřadech.

Hlavním zdrojem obživy obyvatel a příjmů feudální vrchnosti byla zemědělská půda, získaná těžbou a vypálením lesa – žďářením. Odtud pocházejí i místní názvy Žďárky, Žďár, Žďřina. Pro oblast typické lánové vsi byly zakládány v údolích podél vodních toků. Ve stráních u potoků vznikala jednoduchá roubená, později zděná stavení chudších osadníků, nad hranou údolí dvorcové statky sedláků s navazujícími lány – pásem pole, louky a lesa. Panství na Teplicko a Stárkovsku byla do konce husitských válek spravována z hradů postavených po obvodu Teplických a Adršpašských skal (Skály, Střmen, Adršpach). Jejich rozvaliny dnes dotvářejí romantickou atmosféru skalních měst. Od 16. století si šlechta budovala pohodlnější

Po odsunu obyvatel po 2. světové válce zůstala řada statků i celých vsí opuštěna. Snahy státu o dosídlení pohraničí nezabránily jejich chátrání a následné likvidaci. Po kolektivizaci některé budovy prošly podstatnými a nešetrnými přestavbami. Díky úsilí současných vlastníků si alespoň některé broumovské statky zachovávají svůj výjimečný ráz.

Tradiční půdorys obcí v údolích a typické veduty sídel jsou poškozovány umisťováním rozvojových ploch – průmyslových i obytných – na okraje měst. Touha bydlet ve vlastním domě, pořízeném co nejlevněji, vede zejména ve městech (Broumov, Police, Hronov) ke vzniku nových čtvrtí s výrazem satelitních městeček. Nové trendy jsou kopírovány i do venkovského prostředí. Malé parcely, ulicové uspořádání zástavby, nízký sklon střech a absence vzrostlé mimolesní zeleně jsou nejčastějšími problémy, které se negativně projevují v krajině.

Kompetence správy CHKO v oblasti ochrany krajinného rázu jsou významnou příležitostí k zachování jedinečnosti Broumovska. Vzhledem k počtu sídel (33 obcí na 77 katastrech) se jedná o nejobsáhlejší agendu, kterou Správa CHKO Broumovsko řeší. Kromě vydávání závazných stanovisek ke stavebnímu řízení se zaměřuje zejména na zapracování regulativů do územních plánů.

Závěr

Správa CHKO Broumovsko za dvacet let své existence stála před řadou dlouhodobých a náročných úkolů. Některé z nich nemohou být ze své podstaty ani v časovém horizontu lidského života zcela dořešeny, například zlepšení druhové skladby lesů nebo zvyšování biodiverzity ekosystémů. Přesto se zejména díky prostředkům z krajinnotvorných programů daří udržet druhovou pestrost luk, zvyšovat podíl buku a jedle v lesích, a zlepšovat tak jejich stabilitu proti náhlým epizodám klimatickým i biologickým.

Broumovsko je stále atraktivnější destinací cestovního ruchu. Zároveň se rozšiřují aktivity, které návštěvníci a sportovci v chráněných územích provozují. Nejvíce příznivců má pěší turistika, cyklistika, běžecké lyžování a horolezectví. Správa CHKO spolupracuje se svazy jednotlivých sportovních odvětví při vyhrazení vhodných tras a horolezeckých terénů a při definování podmínek jejich využití. Výraznou aktuální výzvou je nastavení pravidel pro zajištění služby trvalého zpřístupnění v atraktivní oblasti Adršpašsko-teplických skal, která by veřejnosti umožňovala poznání unikátních a zranitelných ekosystémů skalního města, aniž by byly poškozovány, a byla přijatelná pro všechny zúčastněné subjekty.

Nanejvýš aktuálním úkolem je stanovení limitů rozvoje území. Rozvoj sídel a dopravních staveb spolu s intenzivnějšími technologiemi využívanými v zemědělství zvyšují fragmentaci krajiny a jsou limitem migrace velkých savců. Je třeba dobře definovat a chránit prvky územního systému ekologické stability prostřednictvím územních plánů kraje a obcí, důsledně bránit nezastavitelné

Budova Správy CHKO Broumovsko se nachází v památkově chráněném Vlachově statku v Polici nad Metují. Je ukázkou typické místní architektury.

Foto David Velehradský

území před zastavěním, podporovat údržbu nelesní zeleně a zakládat nové aleje a remízy v zemědělské krajině.

Správa CHKO Broumovsko za dvacet let své činnosti shromáždila o chráněné krajinné oblasti velké množství informací (nálezu chráněných druhů, studií o živé i neživé přírodě), které využívá nejen při výkonu státní správy a péči o území, ale zprostředkovává je také veřejnosti. Největší odezvu mají odborné semináře zaměřené na ochranu mimoslesní zeleně a vědomostní zábavné soutěže pro školy.

Potenciál NPR Adršpašsko-teplické skály a NPP Babiččino údolí pro ovlivnění vztahu veřejnosti k přírodnímu dědictví (prostřednictvím vydávání tiskovin, budování naučných stezek, organizace různých akcí) není zdaleka vyčerpán. Záměrem správy je vybudovat středisko zabývající se všestrannou

interpretací přírodního dědictví, které by zároveň poskytovalo důstojné a atraktivní zázemí pro návštěvníky.

Již mnohokrát se ukázalo, že cíle správy na poli ochrany přírody a krajiny nelze naplnit bez podpory místních obyvatel. Přetavení abstraktního pojmu „veřejný zájem“ do konkrétní hodnoty uložené v myslích nebo srdcích lidí, kterým nebude budoucnost Broumovska lhostejná, je trvalou výzvou pro všechny pracovníky Správy CHKO Broumovsko.

Chráněná krajinná oblast Broumovsko prodělala během uplynulých dvaceti let obvyklé dětské nemoci, prošla si bouřlivější pubertou, vzbudila pozornost a teď, když přicházejí její plodná léta, usiluje o respekt a důvěru svých partnerů.

Autoři pracují na Správě CHKO Broumovsko

SUMMARY

Heinzelová H., Kuna P., Köppl P., Spíšek J., Semerádová K. & Velehradský D.: The Broumovsko Protected Landscape Area Twenty Years Old

The Broumov region, an extremity of the Czech borders forced among the Orlické hory/Eagle, Mts., Krkonoše/Giant Mts. and the Polish Klodzko region, is one of the Protected Landscape Areas (PLA) in the Czech Republic. In 2011, the Broumovsko PLA has celebrating its 20th anniversary. It was declared on the territory of 430 km² in 1991. A sandstone relief with the extensive rock-pillar landscape formed by sediments of the Mesozoic period is the most important natural phenomenon there. The Adršpašsko-Teplice Rocks and Broumov Rocks

are the best known, both being extraordinary due to their topography and climate supporting unique fauna and flora. In deep gorges, there are Norway Spruce growths with the Alpine vegetation. Microclimatic conditions on rocks allow the occurrence of glacial relics. On rock tops, relic pine forests extremely suffering from droughts, winds and sunshine have been survived. For centuries, the area had been managed by Benedictine monks. The Baroque era particularly influenced the landscape character by churches, small village chapels, stone crosses and tree alleys. Walled classicistic manors and country estates of the Broumov type are also highly remarkable. In the long term, the Broumovsko Protected Landscape Area Administration has been focusing *i.a.* on improving the tree composition in forests. High attendance of rock habitats by visitors is another serious problem there. For solving the problem successfully, the PLA Administration has been trying to improve the partnership with local people.